

Każda jedynek prócz $\binom{0}{0}$ też spełnia warunek (*): jest sumą jedynki nad nią i umownego zera na zewnątrz trójkąta.

Trójkątne dowody

Joanna JASZUŃSKA

Symbol Newtona $\binom{n}{k}$ dla liczb całkowitych $n, k \geq 0$ oznacza liczbę sposobów wybrania zbioru k elementów spośród n . W szczególności $\binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1$.

Ze zbioru $(n+1)$ -elementowego z jednym elementem wyróżnionym $k+1$ elementów można wybrać, biorąc wyróżniony element i k z pozostałych n , albo wybierając wszystkie $k+1$ spośród n niewyróżnionych. Stąd $\binom{n+1}{k+1} = \binom{n}{k} + \binom{n}{k+1}$.

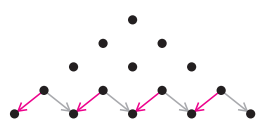
Z symboli Newtona można zbudować *trójkąt Pascala* (rys. 1), w którym w n -tym wierszu (numerując od 0) stoją kolejno wartości $\binom{n}{0}, \binom{n}{1}, \dots, \binom{n}{n}$. Na mocy powyższych wzorów liczby wzdłuż ramion trójkąta są równe 1, a wewnątrz *każda liczba jest sumą dwóch liczb stojących nad nią (*)*.

Korzystając z trójkąta Pascala i własności (*) można udowodnić wiele tożsamości.

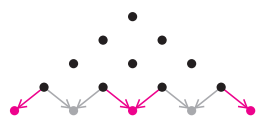
$$\begin{array}{cccccccc} \binom{0}{0} & = & 1 & & & & & & \\ \binom{1}{0} & = & 1 & \binom{1}{1} & = & 1 & & & \\ \binom{2}{0} & = & 1 & \binom{2}{1} & = & 2 & \binom{2}{2} & = & 1 \\ \binom{3}{0} & = & 1 & \binom{3}{1} & = & 3 & \binom{3}{2} & = & 3 & \binom{3}{3} & = & 1 \\ \binom{4}{0} & = & 1 & \binom{4}{1} & = & 4 & \binom{4}{2} & = & 6 & \binom{4}{3} & = & 4 & \binom{4}{4} & = & 1 \\ \binom{5}{0} & = & 1 & \binom{5}{1} & = & 5 & \binom{5}{2} & = & 10 & \binom{5}{3} & = & 10 & \binom{5}{4} & = & 5 & \binom{5}{5} & = & 1 \\ \dots & & \dots & & \dots & & \dots & & \dots & & \dots & & \dots & & \dots & & \dots \end{array}$$

Rys. 1. Na dalszych rysunkach liczby oznaczamy kropkami.

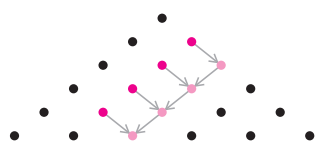
1. $\sum_{k=0}^n \binom{n}{k} = 2^n$ oraz $\sum_{k=0}^n (-1)^k \binom{n}{k} = 0$ dla $n > 0$.
2. $\sum_{k=m}^n \binom{k}{m} = \binom{n+1}{m+1}$.
3. $T_n \stackrel{\text{ozn.}}{=} \sum_{k=1}^n k = \binom{n+1}{2}$ oraz $\sum_{k=1}^n T_k = \binom{n+2}{3}$.
4. $\sum_{k=0}^n \binom{n}{k}^2 = \binom{2n}{n}$.

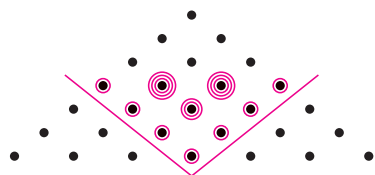
Rys. 2

Rys. 3

Rys. 4

Rys. 5

Rozwiązania

R1. Dla $n=0$ suma $\binom{n}{k}$ równa jest $\binom{0}{0} = 1 = 2^0$. W kolejnych wierszach, na mocy (*), suma liczb jest dwukrotnością sumy poprzedniego wiersza (rys. 2), uzyskujemy więc kolejne potęgi dwójki.

Suma $\binom{n}{k}$ dla k parzystych równa jest sumie $\binom{n}{k}$ dla k nieparzystych (i równa sumie wyrazów poprzedniego wiersza, rys. 3). Stąd różnica tych dwóch sum daje zero. $\square$

R2. Sumujemy wyrazy jak na rysunku 4, od góry, korzystając z (*). $\square$

R3. Z rysunku 4 i z poprzedniego zadania $T_n = \sum_{k=1}^n k = \sum_{k=1}^n \binom{k}{1} = \binom{n+1}{2}$ oraz

$$\sum_{k=1}^n T_k = \sum_{k=1}^n \binom{k+1}{2} = \sum_{k=2}^{n+1} \binom{k}{2} = \binom{n+2}{3}. \square$$

R4. Element $\binom{2n}{n}$ jest środkowym wyrazem wiersza numer $2n$. Na mocy (*) jest on sumą dwóch wyrazów nad nim, a więc też sumą trzech wyrazów o dwa wiersze wyżej, przy czym środkowy z nich liczymy dwukrotnie. Stąd jest także sumą czterech środkowych wyrazów jeszcze wyższego wiersza, liczonych z krotnościami odpowiednio 1, 3, 3, 1, itd. Na rysunku 5 zilustrowano uzyskane w ten sposób dwa „przenikające się” trójkąty Pascala — wyjściowy oraz drugi „do góry nogami”, oznaczający krotności, z jakimi liczyć należy wyrazy z coraz wyższych wierszy.

Trójkąty te mają wspólny n -ty wiersz i stąd $\binom{2n}{n}$ jest sumą wyrazów tego wiersza, liczonych z krotnościami odpowiadającymi im samym, co kończy dowód. $\square$

Zadania domowe

5. Wykaż, że $\sum_{k=m}^n \binom{k}{m} (n-k+1) = \binom{n+2}{m+2}$.

6. Niech $0 \leq a, b \in \mathbb{N}$. Wyznacz sumę tych $\binom{n}{k}$, dla których $n-k \leq a$ oraz $k \leq b$.

Wskazówka 5 i 6. Zinterpretuj szukane sumy na trójkącie Pascala i skorzystaj z zadania 2.

7. Niech $S_n = \sum_{k=0}^n \binom{3n}{3k}$. Wykaż, że $S_{n+1} = 3 \cdot 2^{3n} - S_n$.

Wskazówka 7. Przyda się zadanie 1 oraz rozumowanie jak w rozwiązaniu zadania 4.